

УДК 37.091.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-25-31

ДЕФОРЖ Ганна Володимирівна –

доктор історичних наук, професор,

доцент кафедри фізики, біології та методик їхнього навчання

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1114-3205>

e-mail: deforzhav@gmail.com

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРОФЕСОРА Н. А. КАЛІНІЧЕНКО ТА ЇЇ ВНЕСОК У РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КІРОВОГРАДЩИНИ (до 100-річчя ЦДПУ ім. В. Винниченка)**

Дзвінкограйним нектаром цілющої праці,

Словом мудрим, вагомим, відвертим

Ви прославили школу, себе і село,

Бо де Ви – там рясніло, сміялось, цвіло.

(Василь Каюков).

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. З розбудовою Нової української школи зростає інтерес до осмислення педагогічних явищ, процесів і подій, а також персоналій, якими відзначалася друга половина ХХ – початок ХХІ століть. В історії педагогічної науки досліджена учительська діяльність та наукова спадщина вчених Т. Ф. Бугайко (1898–1972), С. У. Гончаренка (1928–2013), В. І. Помагайби (1892–1972), А. П. Медушевського (1902–1977), А. Д. Бондаря (1913–1983), М. С. Гриценка (1907–1992), І. Г. Ткаченка (1919–1994), О. А. Захаренка (1937–2002), які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняного шкільництва, теорії і методики навчання та виховання учнівської та студентської молоді. Проте, лише на регіональному рівні освітянському загалу відомі імена талановитих педагогів з найближчого оточення відомого мислителя-гуманіста Василя Сухомлинського. Це Сергій Максютін (Созонівська школа Кіровоградського району), Федір Оксанич (Новопраська школа Олександрійського району), Павло Козуль (Новгородківська школа № 2), Григорій Перебийніс (Маловисківська школа № 3), Арон Резнік (Гайворонська школа № 5), Микола Кодак (Деріївська школа Онуфріївського району), Ілля Шевченко (Олександрійська школа № 13), Надія Калініченко (Комишуватська школа Новоукраїнського району), які під особистим впливом Василя Олександровича, звряючи власні ідеї з його поглядами, віднайшли власний шлях у педагогіці, майстерно поєднували розбудову інноваційних моделей шкіл з плідними науковими дослідженнями, створили чудові авторські школи, виплекали покоління талановитих учителів та учнів. Академік Ольга Сухомлинська у праці «Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної думки в Україні» зазначає, що

педагогічна думка «завжди персоніфікована – на ній лежить відбиток особистості її носія з його смаками, поглядами, віруваннями та уподобаннями» [7, с. 36]. Це положення є визначальним у запропонованих академіком концептуальних засадах розвитку історико-педагогічної думки в Україні. Актуальність нашого дослідження зумовлюється зростаючим інтересом громадськості до педагогічних персоналій нашого краю. Творчі біографії ряду педагогів вже стали предметом наукових досліджень. Цей процес в історико-педагогічній науці визначається як інноваційний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових, педагогічних, методичних та архівних джерел засвідчує, що вивченню українських педагогічних персоналій присвячені праці О. Сухомлинської, Л. Березівської, Л. Бондар, Н. Дічек, Т. Завгородньої, Л. Пироженко, Т. Філімонової, Н. Антонєць, А. Бойко, Н. Калініченко, А. Луцюка, О. Щербакової та ін. Твердження дослідників акцентує увагу на положенні, що вивчення біографії це швидше персоніфікований процес утворення цінностей культури в рамках гуманітарної традиції, її певна конкретизована модель. Звідси випливає, що спадщина талановитих педагогів заслуговує на вивчення, наукову оцінку і має сучасниками сприйматися як джерело збагачення теорії та практики вітчизняної освіти. Водночас до загальних процесів та конкретних освітніх закладів, персоналій творчих педагогів Кіровоградщини науковий інтерес проявляють лише окремі сучасні дослідники. Серед них Н. Калініченко, О. Філоненко, А. Постельняк, І. Мудрий та ін.

Мета статті полягає у висвітленні основних напрямів педагогічної та наукової діяльності Надії Калініченко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Калініченко Надія Андріївна, професор кафедри біології та методики її

викладання Центральнoукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, доктор педагогічних наук, професор, заслужений вчитель України.

Надія Андріївна – науковець нової формації, не тільки талановитий вчитель, викладач та самотній керівник навчального закладу, а й послідовний реалізатор концептуальних основ та технологій гуманної педагогіки у практичній діяльності. Народилася 11 вересня 1939 р. у с. Жовтневе (зараз Миролубівка Новомиргородської міської громади), Новоукраїнського району, Кіровоградської області. В загальнодоступній вільній онлайн-енциклопедії «Вікіпедія» в статті «Миролубівка (Новомиргородська міська громада)» у рубриці «Відомі люди» розміщена коротка інформація: «Калініченко Надія Андріївна (нар. 11 вересня 1939 року) – доктор педагогічних наук (2008), заслужений вчитель України (1983), лауреат премії імені Василя Сухомлинського (2004), що засвідчує пошанування односельчанами її життя та діяльності [5].

1964 року закінчила Уманський державний педагогічний інститут імені П. Г. Тичини за спеціальністю «Вчитель біології та вчитель основ сільськогосподарського виробництва». Вже на початку трудового шляху, в 1964 р., обіймала відповідальну посаду заступника директора з навчально-виховної роботи Комишуватської середньої школи Новоукраїнського району, працювала до 1974 р. У 1974 році стає директором цієї школи і 22 роки очолює її до 1996 року. Разом із колективом зуміла створити новаторський навчальний заклад, було започатковано наставницький рух, табори праці і відпочинку, трудові загони старшокласників, всесоюзний похід учнів та студентів за економію і бережливість. У 1984 р. захистила кандидатську, у 2009 р. – докторську дисертацію, в якій досліджувала трудову підготовку учнів сільської школи у Центральному регіоні України (друга половина ХХ ст.). 1984–2012 рр. – науковий кореспондент Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України. 18 років, з 1996 до 2014 рр. обіймала посаду завідувача кафедри педагогіки і психології Кіровоградського обласного інституту удосконалення вчителів (зараз КОІППО імені Василя Сухомлинського – Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського). Надія Андріївна з властивим їй професіоналізмом та творчою ініціативою керувала обласними школами методистів-кореспондентів, педагогів-

дослідників педагогічної майстерності, фаховими конкурсами.

У Центральнoукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка Надія Андріївна працює 37 років, пройшовши шлях викладача, доцента, професора. З 1984 року – на кафедрі педагогіки (за сумісництвом), а з 1 вересня 2014 року – професор кафедри біології як штатний працівник; з 26 грудня 2014 р. по 31 серпня 2020 року – завідувач кафедри біології та методики її викладання. Під її керівництвом вісім талановитих учителів стали кандидатами педагогічних наук. Надія Андріївна активний учасник конференцій та симпозіумів всіх рівнів з проблем демократизації освіти, розвитку гуманістичних ідей В. О. Сухомлинського в сучасній школі; традицій та інновацій у школах Кіровоградщини тощо. Член двох спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських та докторських дисертацій. Наукові здобутки Надії Андріївни подані майже у 150 працях, серед яких 16 монографій, підручників та навчальних посібників. Результативна самовіддана праця Надії Андріївни відзначена численними нагородами: орденом «Знак Пошани», почесним знаком «Відмінник освіти УРСР», знаком МОН України «Василь Сухомлинський», срібною медаллю «К. Д. Ушинський» та золотою медаллю «Григорій Сковорода» Національної академії педагогічних наук України, почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР, Міністерства освіти України, Академії педагогічних наук України. Лауреат обласної педагогічної премії імені В. О. Сухомлинського. Життєве кредо Надії Андріївни: «Твори Добро, хай множитья сторицею». Напрямок наукової та професійної діяльності – методика навчання біології, екології в основній та старшій школі, історія освіти в персоналіях, діяльність педагогів-гуманістів В. О. Сухомлинського, І. Г. Ткаченка, О. А. Захаренка, моделі шкільної гуманної педагогіки. Основні віхи життя та творчості Надії Андріївни представлені в багатотомнику «Науковці України – еліта держави». Видавництво Логос Україна. Київ, Том IV. 2015. 328 с. [6]. Сама назва видання говорить про повагу та визнання державою Надії Андріївни.

В «Енциклопедії сучасної України» (електронний ресурс) серед напрямків наукових досліджень Надії Андріївни відзначаються: традиції та інновації в навчальних закладах Кіровоградщини; розвиток гуманістичних ідей В. Сухомлинського в сучасній школі; трудова підготовка учнів сільської школи; профільне навчання у сучасній школі. Укладений

альманах «Школи Кіровоградщини: традиції та інновації: В 2 ч.» (Кіровоград., 2011). Навчально-методичний посібник «Воспитать достойную смену. Из опыта работы Комышеватовской школы Новоукраинского района Кировоградской области, УССР» (Москва, 1985) у співавторстві з відомим хліборобом і державним діячем О. Гіталовим. Книга «Сучасники В. О. Сухомлинського», видана у співавторстві з Г. Перебийносом, заслуженим учителем України (Кіровоград., 1998, 2003); монографія «Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX–XX століття» (Кіровоград., 2007). Також представлено фото Надії Андріївни [4].

Робота в Комишуватській середній школі.

Як було вже зазначено, Надія Андріївна в 1964 році починає працювати в Комишуватській середній школі Новоукраїнського району, через 10 років вона очолює цю школу і працює на посаді директора школи 22 роки. Проаналізувавши навчально-методичні посібники: «Формування інтересу до праці в сільському господарстві». Київ: Рад. школа, 1980. 108 с., «Бібліотека педагогічного досвіду. Школа юних гіталовців: З досвіду роботи Комишуватської середньої школи по трудовому вихованню учнів». Київ: Знання УРСР, 1984. 48 с., «Воспитать достойную смену. Из опыта работы Комышеватовской школы УССР. Посobie для учителей». Москва.: Просвещение, 1985. 96 с., «Сучасники В. О. Сухомлинського». Кіровоград: Поліграф-Терція, 2003. 308 с., «Учнівській молоді про хліборобські традиції. Методичний посібник». Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2005. 164 с. та численні статті у провідних фахових часописах «Наставничество в ученической производственной бригаде. Школа и производство». 1980. № 11, «Единство трудового обучения и экономического воспитания. Советская педагогика». 1987. № 2, «Развиток принципів трудового виховання В. Сухомлинського в сучасній школі. Педагогіка і психологія». 1997. № 2, «Трудове виховання і всебічний розвиток особистості» Луганськ: Педагогічні науки. 2000. № 7, можна виокремити провідні концепти експериментальної, інноваційної моделі школи в селі Комишуватому, створеної впродовж десятиліть творчим педагогічним колективом та громадою під керівництвом її директора, Н. А. Калініченко. Процеси, які відбувалися в країні в період перебудови у 80-роках вилилися в потужний загальносоюзний педагогічний рух під назвою «педагогіка співробітництва», де домінантами були вимоги демократизації і гуманізації навчальних закладів, індивідуального підходу до дитини як до

повноцінної особистості, співпраці та співробітництва у процесі взаємодії вчителя й учнів тощо. На новаторську педагогічну практику було зорієнтовано чимало представників науки, які свої авторські програми реалізували у закладах освіти як учителі й вихователі. Наукова педагогіка розвивала загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, а новаторська творила ефективні педагогічні моделі й технології. Яскравим представником цієї талановитої плеяди українських педагогів є Надія Андріївна Калініченко.

Комишуватська середня школа вражала модернізованим, до того не баченим підходом. Вдало вписане в сільську вулицю нове приміщення школи, гуртожитку, їдальні, теплиці, спортивного комплексу, парку, географічного майданчика, чудового саду, пришкольній навчально-дослідній ділянці, квітників поруч із затишними класними кімнатами та навчальними кабінетами викликали захоплення і добру заздрість. Все це плід неспокою, турбот директора, педагогів та учнів школи, плід любові до школи впливових керівників, господарів села, зокрема відомого майстра-хлібороба, бригадира механізаторів і державного діяча, двічі Героя Соціалістичної Праці Олександра Васильовича Гіталова. У Комишуватській школі приємно вражала глибоко продумана доцільність організації шкільного життя, чистота, затишок, які створені мудрим керівництвом педагогів, які визначають власний привабливий стиль, багатий змістом і ефективністю впливу на вихованців. У селі Комишуватому створився новаторський заклад. Завдяки роботі Надії Андріївни та педагогічного колективу на базі загальноосвітньої школи впродовж десятиліть працювали і продовжують працювати спортивна школа, гуртки та секції – футбольна, волейбольна, гімнастична, баскетбольна, вільної боротьби, загальнофізичної підготовки. Звичними стали для учнів спортивні конкурси, свята, змагання, спартакіади. У школі мистецтв працює студія хорового співу, духових та народних інструментів, вокально-інструментальний ансамбль, фольклорні колективи, хореографічна студія, а також студія юних художників. Авторитетною серед дітей і батьків стала школа народних ремесел, де діти навчаються народної вишивки, в'язанню, крою та шиттю, мистецтву макраме, виготовленню м'якої іграшки, виробів з природного матеріалу, соломки. Діти готують виставки в школі, виїздять в район, область, до Києва, проводять ярмарки, фестивалі, творчі вечори, конкурси, свята. Технічна школа об'єднує дітей, які вивчають техніку: картинги, мотоцикл, трактор. Діють кіногурток, фото та

радіогурток. В авіамодельному гуртку діти охоче моделюють діючі планери та ракети. Екологічна школа має добрі традиції і об'єднує за інтересами в наукових товариствах юних краєзнавців та екологів. Члени гуртків «Рідна природа», агрохімічного гуртка беруть діяльну участь в охороні природи, примноженні її багатств. Цьому допомагає розроблена педколективом методика проведення «Уроків спілкування з природою», «Уроків мислення та моральності». В їх зміст входять бесіди «Лікарські рослини рідного краю», «По сторінках книги природи», «Символіка рослин рідного краю», «Рослини у давніх обрядах і піснях», «Червона калина – символ України». Одержані теоретичні знання традиційно підкріплюються в процесі праці на дослідній ділянці. Ця жива книга природи (а саме так називають Комишуватці своє дослідне поле) має польову, овочеву сівозміни, відділи плодючих культур, селекційно-генетичний, лікарських рослин. Місцем проведення уроків біології, позакласних занять слугує приміщення, збудоване поряд з ділянкою (зелений клас). Славиться Комишуватська школа своїми квітниками, їх килими оточують шкільні будівлі, доріжки, прикрашають ділянку. Радують око школярів саджанці дуба, каштанів, спіреї, бірючини, жасмину. І все це вирощується для озеленення шкільної садиби, вулиць села, шляхів, що ведуть до утопаючого в зелені Комишуватого. Одна з добрих традицій школи, коли кожен випускний клас залишає алею, альтанку. Школярі виростили розкішний сад, прикрасили шкільний двір кущами калини, заклали березовий гай, парк «Пам'ять», алею Слави. Біля кожного дерева, висадженого на алеї, табличка з прізвищем воїна-земляка, який загинув у боях, боронячи рідну землю. У парк приходять рідні, онуки, правнуки, щоб ушанувати героїв свого роду. Вихованці під керівництвом учителів проклали в межах місцевого ландшафту екологічну стежку. Мандруючи нею, учні вивчають ландшафт, фауну, флору рідного краю доглядають за джерелами. Розширенню світогляду, вихованню любові до природи сприяють екскурсії в дендропарки «Софія» (Умань), «Веселі Боковеньки» (Долинська), на Хутір Надія, в заповідник «Асканія Нова», відвідування кримських (до 2014 року), карпатських заповідників, а також туристсько-краєзнавчі походи вздовж берегів місцевих річок, в «Гусарське урочище». Під час екскурсій, походів учні описують, замальовують, фотографують побачене. Кращі роботи передаються в географічний, біологічний кабінети, музей історії села. Протягом багатьох років краєзнавці вивчали побут, народні традиції, прикмети, пісні, що

пізніше було так гарно і вдало втілено в костюми, танці, музику фольклорних ансамблів. Підтвердженням цьому є успіхи ансамблю «Джерельце», який став учасником і дипломантом фольклорних свят у Києві, Кам'янець-Подільському («Слов'янський базар»). Школа впевнено розвивалася і розвивається сьогодні, спираючись на багатий досвід національної педагогіки, власну працелюбність і зачарованість професією.

Дружно творили авторську школу Комишуватські педагоги, набували досвіду, вдосконалювали професійну майстерність. Започатковували добрі традиції, обладнували класи, навчальні кабінети і лабораторії. Читали, дискутували, мріяли. Уважно вивчали досвід кращих шкіл України, здійснювали творчі поїздки в Богданівську загальноосвітню школу імені І. Г. Ткаченка, Павлівську, Деріївську, Новоукраїнську № 6, Надлацьку, Хашуватську, Підвисоцьку. Особливим був візит до Сахнівки Черкаської області. Олександр Антонович Захаренко, академік Академії педагогічних наук України, зі своїми колегами та вихованцями гостинно ознайомили з роботою школи, музею, обсерваторії, центру «Здоров'я», щедро ділилися надбаним за десятиріччя роботи з учнями багатством, що полонило, зачаровувало назавжди, викликало прагнення йти далі, творити Добро, творити Школу Радості.

Н. А. Калініченко з гордістю і почуттям вдячності говорить: «Вчительській мудрості я вчилася у В. О. Сухомлинського, І. Г. Ткаченка, Г. М. Перебийноса, А. Б. Резника, С. Г. Максютіна, А. В. Шеховцової, яких знала особисто і шанувала». Обіймаючи посаду завідуючої кафедрою педагогіки і психології обласного інституту удосконалення вчителів, Надія Андріївна продовжувала спілкування з рідною школою, селом, яким вона присвятила талант педагога і Людини, віддала кращі роки життя, молоду енергію та зрілу мудрість [1, с. 217–226].

Робота в Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського. Надія Андріївна плідно співпрацювала з Кіровоградським обласним інститутом удосконалення вчителів, згодом КОІППО імені Василя Сухомлинського.

У 70–ті та подальші роки Комишуватська середня школа була опорною з проблем підготовки педагогів до роботи за новими програмами, створення навчальних кабінетів, проведення експериментально-дослідницької роботи.

Відповідно до прийнятих Постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про затвердження переходу до загальної середньої

освіти» та Верховної ради УРСР «Про стан і заходи по подальшому поліпшенню навчально-виховної роботи в загальноосвітніх школах Української РСР» особлива увага приділялась науково-методичному забезпеченню підвищення ефективності трудового навчання і виховання школярів, упровадженню розроблених на виконання даних постанов Положень про учнівську виробничу бригаду, про шкільну навчально-дослідну ділянку, про табір праці та відпочинку старшокласників, про поліпшення організації суспільно корисної праці, про кабінети професійної орієнтації. Всі ці напрями роботи успішно реалізувалися в Комишуватській школі, про що свідчать численні публікації у центральних та регіональних педагогічних виданнях. На базі школи систематично проводилися республіканські, обласні, районні семінари, науково-практичні конференції, презентації досвіду роботи школи та окремих учителів.

У 1975 році Надія Андріївна стає активним учасником обласного науково-методичного семінару для педагогів області, які вели педагогічні дослідження і працювали над дисертаціями, який об'єднав творчих керівників шкіл, учителів, працівників відділів освіти. Трьохрічна, систематична робота у науково-методичному семінарі дозволила сформулювати концепцію проведення експериментальної роботи, оволодіти методами ведення педагогічних досліджень, вдосконалити науковий і творчий потенціал колективу школи. Підготовлена кандидатська дисертація на тему «Формування в учнів інтересу до праці в учнівській виробничій бригаді» була успішно захищена в 1984 році у спеціалізованій вченій раді Інституту педагогіки України [3, с. 27–28].

Надія Андріївна – активний учасник науково-практичних конференцій, педагогічних читань всіх рівнів з питань вивчення і творчого впровадження педагогічної спадщини Василя Сухомлинського [2]. Всі роки педагогічної діяльності творчо, захоплено працювала з молодими вчителями під час проведення обласних традиційних зльотів.

У 90-х роках на запрошення Кіровоградського обласного інституту удосконалення вчителів стає завідувачкою кафедри педагогіки і психології і приймає діяльну участь у науково-методичному забезпеченні становлення національної системи освіти, впровадження ідей українознавства, виховання громадянина України на національних пріоритетах і цінностях. Створює і керує обласною школою методистів-кореспондентів, педагогів-дослідників, забезпечує наукове керівництво творчою групою вчителів біології. Сухомлиністика

залишається провідним напрямом її діяльності. Готує численні публікації: «Уроки мислення серед природи». Перше і друге видання. Харків: Видавнича група «Основа», 2012. 160 с.; «Виховання громадянина-патріота в педагогіці Василя Сухомлинського та сучасній освітній практиці» КОІППО, 2012. 260 с.; «Школи гуманної педагогіки», 2013; «Вплив В. О. Сухомлинського на формування освітнього середовища (70–80-ті роки ХХ століття)», 2013; навчально-методичні посібники «Школа В. О. Сухомлинського – живильне джерело духовності» КОІППО, 2013. 136 с.; «Трансформація гуманістичних ідей Василя Сухомлинського в освітньому просторі». КОІППО, 2013. 210 с.; «Василь Сухомлинський, Іван Ткаченко, Олександр Захаренко: концепти продуктивної педагогіки» «Імекс-ЛТД», 2013. 188 с.; «Інноваційні підходи до трудової підготовки учнів. Авторські сільські школи В. О. Сухомлинського, І. Г. Ткаченка, О. А. Захаренка (друга половина ХХ ст.)», 2015; «Місія вчителя в освітньому просторі. Діалог з В. О. Сухомлинським», 2016, та інші, де виступає автором, упорядником, науковим консультантом.

Робота в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. У 1984 році Надія Андріївна починає працювати на кафедрі педагогіки тоді ще Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О. С. Пушкіна за сумісництвом. Розробляє навчальні курси з основ педагогічної майстерності та використання гуманістичних ідей Василя Сухомлинського в педагогічній діяльності, які успішно викладає студентам-філологам. Бере участь у науково-методичних заходах, зокрема у конференціях, круглих столах, творчих зустрічах, де ділиться досвідом роботи Комишуватської середньої школи. Отримує атестат доцента по кафедрі педагогіки у 1996 році.

Після відновлення, у 1993 році, природничо-географічного факультету, Надія Андріївна починає працювати на створеній кафедрі хімії і біології, потім реорганізованій й перейменованій на кафедру біології. Працює за сумісництвом до 31 серпня 2014 року. За цей час, у 2009 році успішно захищає докторську дисертацію на тему «Трудова підготовка учнів сільської школи у Центральному регіоні України (друга половина ХХ ст.)» у спеціалізованій вченій раді Інституту педагогіки України. Отримує атестат професора по кафедрі біології у 2012 році. З 1 вересня 2014 року – штатний професор кафедри біології. З 26 грудня 2014 року по 31 серпня 2020 року Надія Андріївна обіймає

посаду завідувача кафедри біології та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (у 2017 році перейменованого на Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка). На кафедрі біології, за головування Калініченко Н. А., успішно ліцензовані освітньо-професійні програми для бакалаврів, відкрито магістратуру, заочний відділ. Надія Андріївна – творчий, ерудований, гуманний викладач. Її діяльність спрямована на утвердженні студентів у виборі педагогічної професії.

Навчальні курси з методики навчання біології та екології для бакалаврів та магістрів проводяться з використанням інформаційного середовища університету, зокрема бібліотеки та Інтернет-ресурсів, що дозволяє користуватися навчально-методичними комплексами, програмами і підручниками нового покоління, навчально-методичною та довідковою літературою. Використовуються інтерактивні технології – проектування, моделювання, дослідження, створення ситуації успіху, індивідуалізації та диференціації навчання. Забезпечується результативне керівництво кваліфікаційними роботами магістрів та виробничою (педагогічною) практикою студентів-магістрів, яку вони проходять у старшій школі, та бакалаврів. Студенти-випускники радіють своїми успіхами у педагогічній роботі та пишуть: «Надіє Андріївно! Для мене честь було навчатися у Вас! Дякую за першокласні знання та душу, вкладену в навчання студентів. Я Вас дуже люблю! Настя Баннік» (з особистого архіву Надії Андріївни). Попри високі звання та нагороди, Надія Андріївна залишається чуйною, справедливою людиною, чудовим керівником, мудрим наставником для молоді генерації педагогів України.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, ґрунтовне аналітичне вивчення педагогічної діяльності та ряду педагогічних праць Надії Калініченко як педагога-дослідника доповнює скарбницю історико-педагогічного знання сучасності та засвідчує інноваційні підходи до організації навчально-виховного процесу, підготовки педагогічних кадрів, ініціативу та творчість при виборі методів і прийомів навчання та виховання. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення педагогічних праць Надії Калініченко, ґрунтового аналізу її внеску в популяризацію гуманних засад сухомлинистики. Її власний приклад життя, освітньої та наукової діяльності надихає молодих учителів, викладачів та вчених для здійснення подальших звершень на ниві

сучасної педагогіки, а для студентів це гарний приклад відданості педагогічній професії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Калініченко Н. А., Перебийніс Г. М. Сучасники В. О. Сухомлинського. Методичний посібник. Кіровоград: Народне слово, 1998. 260 с.
2. Калініченко Н. А. Світлий геній Павлиша. Наукове видання. Видання друге, доповнене. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2008. 154 с., іл.
3. Кіровоградщина: історія та перспективи розвитку методичних служб / Укладачі: О. В. Половенко, Л. М. Кірішко. Кіровоград: комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2014. 320 с.
4. Мадзігон В. М. Калініченко Надія Андріївна. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Статтю оновлено: 2012. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=10618
5. Миролубівка (Новомиргородська міська громада). Відомі люди. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/HWXOL2c>
6. Науковці України – еліта держави. Калініченко Надія Андріївна. Київ: Видавництво Логос Україна. Том IV. 2015. 328 с. URL: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=nued4&id=1535>
7. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної думки в Україні. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ: АПН, 2003. С. 16–25.

REFERENCES

1. Kalinichenko, N. A., Perebyinis, H. M. (1998). *Suchasnyky V. O. Sukhomlynskoho. Metodychnyi posibnyk* [Contemporaries V. O. Sukhomlinsky. Methodical manual]. Kirovohrad.
2. Kalinichenko, N. A. (2008). *Svitlyi henii Pavlysha* [The Light Genius of Pavlysh] (2nd ed., rev.). Kirovohrad.
3. Polovenko O. V., Kirishko L. M. (2014). *Kirovohradshchyna: istoriia ta perspektyvy rozvytku metodychnykh sluzhb* [Kirovohrad region: history and prospects of development of methodical services]. Kirovohrad.
4. Madzihon, V. M. (2006). *Kalinichenko Nadiia Andriivna. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: elektronna versii*. [Kalinichenko Nadiya Andriyivna. Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version]. Kyiv.
5. *Myrolyubivka (Novomyrhorodska miska hromada). Vidomi liudy. Vikipediia*. [Myrolyubivka (Novomyrhorod city community)].
6. *Naukovtsi Ukrainy – elita derzhavy. Kalinichenko Nadiia Andriivna* (2015). [Scientists of Ukraine – are the elite of the state. Kalinichenko Nadiya Andriyivna]. (Vol. IV). Kyiv.

7. Sukhomlynska, O. V. (2003). *Kontseptualni zasady rozvytku istoryko-pedahohichnoi dumky v Ukraini. Istoryko-pedahohichni protsesy: novi pidkhody do zahalnykh problem*. [Conceptual bases of development of historical and pedagogical thought in Ukraine. Historical and pedagogical process: new approaches to general problems]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДЕФОРЖ Ганна Володимирівна – доктор історичних наук, професор, доцент кафедри фізики, біології та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія біології, історія науки і техніки, історія педагогіки, видатні персоналії вітчизняної науки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DEFORZH Hanna Volodymyrivna – Doctor of History Sciences, Professor, Associate Professor Department of Physics, Biology and Teaching Methods of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: history of biology, history of science and technology, history of pedagogy, outstanding personalities of domestic science.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2021 р.

УДК 37.091.64

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-31-36

КЛЕПАР Марія Василівна –

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4923-8696>

e-mail: maria.klepar@pnu.edu.ua

КУЗНЕЦОВА Катерина Сергіївна –

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9744-0840>

e-mail: k.kuznetsova@chnu.edu.ua

НИЧ Оксана Богданівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1983-5967>

e-mail: oksana.nych@pnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасному суспільству потрібні активні та творчі особистості, які здатні реагувати на зміну техніки, технологій, приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію. В епоху бурхливого зростання обсягу інформації, проблем її засвоєння і розуміння, виникає необхідність оновлення системи освіти. На задоволення означеного вектору націлені, зокрема, комп'ютерні технології, які формують новий спосіб сприйняття інформації. Одним із сучасних інструментів, спрямованих на ефективну візуальну презентацію інформації є, так звана, інфографіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упровадження інфографіки в різноманітні галузі всесвітньої практики свідчить про її актуальність і перспективність у сфері суспільних комунікацій. Проблема розгляду інфографіки, як інструменту технології інформатизації та візуалізації, певною мірою

розроблялася такими науковцями, як Д. Желязни, В. Лаптев, Н. Смірнова, В. Тулупов, Е. Tufte, М. Friendly, J. Lankow, J. Ritchie, R. Crooks та багато ін.

В основі використання інфографіки в освіті лежить принцип наочності, розроблений Я. Коменським, І. Песталоцці, К. Ушинським.

Теоретико-методологічним засадам візуалізації навчальної інформації присвячені праці О. Асмолова, А. Вербицького, В. Давидова, П. Ерднієва, М. Мінського та ін. Основи візуалізації розглянуто в наукових студіях Дж. Мітчелла, Е. Тафті, Н. Холмса та ін.

Мета статті – узагальнити історію розвитку інфографіки, сформулювати сутність поняття «інфографіка», виявити її можливості та труднощі використання в освітньому процесі, обґрунтувати етапи створення якісної інфографіки та проаналізувати наявні комп'ютерні засоби та Інтернет-ресурси для створення інфографіки.